

Asia: VN/6464/2026

Lausuntopyyntö Oikeuspalveluvirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

1. Yleiset kommentit asetusluonnoksesta

Kommentit

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry (jäljempänä ”SPJL”) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi Oikeuspalveluvirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta. SPJL toteaa, että lausunnolla oleva asetusluonnos liittyy samaan Oikeuspalveluviraston toimistorakenteen ja toimipaikkaverkoston uudistamista koskevaan kokonaisuuteen, josta SPJL antoi lausuntonsa 4.6.2026.

Nyt käsillä olevassa vaiheessa kyse on kuitenkin jo varsinaisen asetustason sääntelyn valmistelusta. Asetusluonnoksella pantaisiin täytäntöön keskeisiä rakenteellisia muutoksia, joihin SPJL on aiemmassa lausunnossaan suhtautunut kriittisesti. SPJL viittaa tältä osin aiemmin antamaansa lausuntoon ja toistaa siinä esitetyt keskeiset huomiot henkilöstövaikutuksista, kansliahenkilöstön asemasta, työkuorman kasvusta, palvelujen saavutettavuudesta sekä vaihtoehtojen, vähemmän keskittävien mallien tarpeesta.

Asetusluonnoksen mukaan Oikeuspalveluvirastoon kuuluisi jatkossa viisi edunvalvontatoimistoa, viisi talous- ja velkaneuvontatoimistoa sekä yhdeksän oikeusaputoimistoa. Lisäksi luonnoksessa ehdotetaan muutoksia muun muassa toimistojen nimiin ja alueisiin, kielitaitovaatimuksiin, johtavan talous- ja velkaneuvojan kelpoisuusvaatimukseen sekä edunvalvonnan järjestämiseen esteellisyytilanteissa.

SPJL pitää ongelmallisena, että esitetty toimistorakenne perustuu voimakkaaseen keskittämiseen ja nykyisten toimistojen merkittävään yhdistämiseen. Kyse ei ole pelkästä hallinnollisesta muutoksesta, vaan rakenteesta, jolla on välittömiä vaikutuksia henkilöstön työhön, esihenkilösuhteisiin, työn organisointiin, työyhteisöihin ja asiakkaiden palvelujen saavutettavuuteen. SPJL:n näkemyksen

mukaan näitä vaikutuksia ei ole arvioitu riittävän konkreettisesti erityisesti kansliahenkilöstön näkökulmasta.

Muistiolounnoksessa toimistorakenteen muutosta perustellaan muun muassa palvelujen yhdenmukaistamisella, hallinnollisen päällekkäisyyden vähentämisellä, tuottavuuden parantamisella ja henkilöstöresurssien tarkoituksenmukaisemmalla kohdentamisella. SPJL pitää näitä tavoitteita sinänsä ymmärrettävinä, mutta katsoo, ettei niiden toteutumista voida pitää itsestään selvänä. Suuremmat hallinnolliset yksiköt eivät automaattisesti tarkoita parempaa johtamista, parempaa työhyvinvointia tai sujuvampia palveluja. Päinvastoin on olemassa merkittävä riski, että laajemmat toimialueet etäännyttävät esihenkilötyötä, heikentävät paikallistuntemusta, lisäävät matkustamista ja kasvattavat kansliahenkilöstön työmäärää.

SPJL kiinnittää erityistä huomiota siihen, että henkilöstövaikutuksia käsitellään muistiolounnoksessa pääosin johtamisrakenteen ja esihenkilötehtävien määrän näkökulmasta. Muistiossa todetaan, että esihenkilötehtävien määrä vähenisi ja alaisten määrä esihenkilöä kohden tasoittuisi. Sen sijaan kansliahenkilöstön työn konkreettisia muutoksia, asiakaspalvelun keskittymistä, työn vaativuuden kasvua, tehtävänkuvien mahdollista muuttumista, perehdytystarpeita ja vaikutuksia palkkaukseen ei arvioida riittävän perusteellisesti. Kun toimistoalueita laajennetaan ja toimintoja keskitetään, juuri kansliahenkilöstölle kohdistuu merkittävä osa muutoksen operatiivisista vaikutuksista. Tätä ei ole asetusluonnoksen vaikutusarvioinnissa riittävästi tunnistettu.

SPJL katsoo, ettei asetusta tule antaa esitetyssä muodossa ilman perusteellisempaa henkilöstö- ja asiakasvaikutusten arviointia. Erityisesti vaihtoehtoisia, vähemmän keskittäviä malleja tulee arvioida aidosti ennen lopullista päätöksentekoa. Aiemmassa lausuntovaiheessa järjestöt toivat esiin hallittavampia toimistorakennemalleja, joissa toimistojen määrä olisi suurempi ja alueet henkilöstön sekä asiakkaiden näkökulmasta kohtuullisempia. Näitä vaihtoehtoja ei SPJL:n näkemyksen mukaan ole asetettu riittävän vakavaan vertailuun nyt ehdotetun mallin kanssa.

SPJL katsoo kokonaisuutena, ettei valtioneuvoston asetusta Oikeuspalveluvirastosta annetun asetuksen muuttamisesta tule antaa esitetyssä muodossa ilman perusteellisempaa henkilöstö- ja asiakasvaikutusten arviointia.

SPJL pitää erityisen ongelmallisena sitä, että esitetty toimistorakenne keskittää edunvalvonnan ja talous- ja velkaneuvonnan viiteen erittäin laajaan toimistoalueeseen. Tämä nostaa merkittäviä riskejä työn kuormittumisesta, esihenkilötyön etääntymisestä, paikallistuntemuksen heikkenemisestä ja palvelujen tosiasiallisesta etääntymisestä asiakkaista.

Oikeusavun osalta SPJL pitää välttämättömänä, että toimistojen määrää ja alueita tarkastellaan vielä erityisesti esteellisyystilanteiden, asiakasohjauksen, kansliahenkilöstön työmäärän ja asiakkaiden oikeusturvan näkökulmasta. Etäpalveluihin ja suurempien yksiköiden oletettuihin hyötyihin

perustuvat arviot eivät riitä poistamaan niitä riskejä, joita toimistojen merkittävä vähentäminen aiheuttaa.

SPJL korostaa, että henkilöstön aseman turvaaminen ei tarkoita vain henkilöstömäärän säilyttämistä. Olennaista on myös se, miten työ jatkossa järjestetään, missä työtä tehdään, miten työkuorma jakautuu, miten esihenkilötyö toimii ja miten työn vaativuuden muutokset huomioidaan. Erityisesti kansliahenkilöstön asema on otettava jatkovalmistelussa nykyistä selkeämmin tarkastelun keskiöön.

SPJL katsoo, että asetuksen jatkovalmistelussa tulee aidosti arvioida vaihtoehtoisia, vähemmän keskittäviä malleja. Järjestöjen aiemmin esiin tuomat hallittavammat toimistorakenteet eivät ole olleet pelkkää muutosvastarintaa, vaan perustuvat käytännön työn, henkilöstön jaksamisen ja palvelujen saavutettavuuden kannalta olennaisiin havaintoihin.

2. Edunvalvontatoimistojen määrä, alueet ja nimet

Kommenttinne ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Asetusluonnoksen mukaan edunvalvontatoimistoja olisi jatkossa viisi. SPJL suhtautuu ehdotukseen kriittisesti. Viiden edunvalvontatoimiston malli muodostaa erittäin laajat alueelliset kokonaisuudet, joiden vaikutuksia henkilöstön työhön, päämiesten palvelun saavutettavuuteen ja palvelun jatkuvuuteen ei ole arvioitu riittävästi.

Edunvalvonnan tehtävät poikkeavat olennaisesti sellaisista palveluista, jotka voidaan järjestää pääosin etäyhteyksin. Edunvalvonnassa tarvitaan edelleen henkilökohtaisia tapaamisia, käyntejä päämiesten luona, asumispalveluyksiköissä, viranomaisissa sekä päämiehen omaisuuteen liittyvissä kohteissa. Vaikka osa päämiehen taloudellisten asioiden hoitamisesta voidaan toteuttaa etäyhteyksin, edunvalvontatyö ei kokonaisuutena ole paikkariippumatonta.

Laajat edunvalvonnan toimialueet lisäävät väistämättä matkustustarvetta, matka-aikaa ja työn kuormittavuutta. Tämä koskee välittömästi edunvalvojia, mutta vaikutukset ulottuvat myös kansliahenkilöstöön. Kun toimialueet kasvavat, myös asiakasohjaus, ajanvaraus, yhteydenpito, asiakirjahallinta ja päämiesten tai heidän läheistensä neuvonta monimutkaistuvat. Laajemmalla alueella toimiminen edellyttää aiempaa laajempaa paikallistuntemusta, mutta samalla juuri paikallistuntemuksen säilyminen vaikeutuu.

SPJL pitää ongelmallisena sitä, että muistioluonnoksessa suurempien yksiköiden katsotaan parantavan työn tasaista jakautumista ja erikoistumista, mutta samalla jätetään vähälle huomiolle ne haitat, joita etäännyvä palvelu ja laajat alueet aiheuttavat. Edunvalvonnan asiakkaat eli päämiehet ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa. Heidän kannaltaan palvelun saavutettavuus, henkilökohtaisen yhteyden mahdollisuus ja toiminnan jatkuvuus ovat keskeisiä oikeusturvan ja hyvän hallinnon toteutumisen kannalta.

SPJL katsoo, että edunvalvonnassa olisi tullut arvioida vakavammin järjestöjen aiemmin esiin tuomia vaihtoehtoisia malleja, joissa toimistojen määrä olisi suurempi, esimerkiksi 8–10 toimiston kaltainen ratkaisu. Tällainen malli tukisi paremmin työn hallittavuutta, matkustamisen kohtuullisuutta, paikallistuntemuksen säilymistä sekä esihenkilötyön toteutettavuutta.

SPJL:n näkemyksen mukaan viiden edunvalvontatoimiston malli ei riittävästi turvaa henkilöstön työhyvinvointia eikä päämiesten palvelujen tosiasiallista saavutettavuutta. Edunvalvontatoimistojen määrää ja alueita olisi arvioitava uudelleen siten, että hallinnollisen yhdenmukaisuuden ohella annetaan riittävä paino käytännön työn järjestämiselle, henkilöstön jaksamiselle ja päämiesten asemalle.

3. Talous- ja velkaneuvontatoimistojen määrä, alueet ja nimet

Kommenttinne ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Asetusluonnoksen mukaan talous- ja velkaneuvontatoimistoja olisi jatkossa viisi, ja niiden alueet olisivat samat kuin edunvalvontatoimistojen. SPJL pitää talous- ja velkaneuvonnan johtamis- ja ohjausrakenteen selkeyttämistä sinänsä ymmärrettävänä tavoitteena. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että viiden toimiston malli olisi henkilöstön tai asiakkaiden kannalta tarkoituksenmukaisin ratkaisu. Viiden toimiston malli muodostaa myös talous- ja velkaneuvonnassa erittäin laajat alueet, joiden käytännön vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi.

Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaat ovat usein taloudellisesti, sosiaalisesti tai terveydellisesti kuormittuneessa tilanteessa. Palveluun hakeutumisen kynnyks voi olla korkea jo nykyisinkin. Jos palvelu etäännyy fyysisesti ja organisaatio näyttäytyy asiakkaalle aiempaa suurempana ja vaikeammin hahmotettavana, osa asiakkaista voi jäädä palvelujen ulkopuolelle tai hakeutua palveluun vasta liian myöhään.

Muistiolounnoksessa arvioidaan, että talous- ja velkaneuvonnassa suuremmat yksiköt mahdollistaisivat muun muassa resurssien kohdentamisen ennakoivaan talousneuvontaan. SPJL pitää tärkeänä ennakoivan talousneuvonnan kehittämistä, mutta katsoo, ettei tavoite edellytä näin pitkälle menevää alueellista keskittämistä. Myös verkostomaisilla tai alueellisesti hallittavammilla ratkaisuilla voidaan kehittää ennakoivaa talousneuvontaa ilman, että toimistoalueista muodostuu henkilöstön ja asiakkaiden kannalta liian laajoja.

Kansliahenkilöstön näkökulmasta talous- ja velkaneuvonnan eriyttäminen voi aiheuttaa tehtävänkuvien muutoksia, virkanimikkeisiin liittyviä muutoksia ja epäselvyyttä työnjaosta. Aiemmassa SPJL:n lausunnossa todettiin, että mahdolliset virkanimikkeiden muutokset, tehtävänkuvien uudelleenmäärittelyt ja työn vaativuuden muutokset on käsiteltävä yhteistoiminnassa henkilöstön edustajien kanssa, eikä niitä saa toteuttaa tavalla, joka heikentää

henkilöstön asemaa, palkkausta tai urakehitysmahdollisuuksia. Tämä huomio on edelleen ajankohtainen myös asetustasoisessa valmistelussa.

SPJL katsoo, että talous- ja velkaneuvonnan osalta olisi tullut arvioida perusteellisemmin järjestöjen esiin tuomia vaihtoehtoisia malleja, joissa toimistojen määrä olisi suurempi ja alueet hallittavampia. Erityisesti 8–10 toimiston kaltaiset ratkaisut ansaitisivat aidon vertailun suhteessa nyt esitettyyn viiden toimiston malliin. Tällaiset vaihtoehdot voisivat paremmin turvata palvelun matalan kynnyksen luonteen, henkilöstön työhyvinvoinnin, paikallistuntemuksen ja esihenkilötyön toimivuuden.

SPJL katsoo, ettei viiden talous- ja velkaneuvontatoimiston mallia tule hyväksyä ilman lisäarviointia henkilöstön sijoittumisesta, kansliahenkilöstön tehtävistä, asiakasryhmän haavoittuvuudesta ja palvelun tosiasiallisesta saavutettavuudesta.

4. Oikeusaputoimistojen määrä, alueet ja nimet

Kommenttinne ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Asetusluonnoksen mukaan oikeusaputoimistoja olisi jatkossa yhdeksän. SPJL pitää tärkeänä, että oikeusavun erityispiirteet on tunnistettu. Tästä huolimatta SPJL suhtautuu kriittisesti siihen, että oikeusaputoimistojen määrää vähennettäisiin näin merkittävästi.

Oikeusavussa esteellisyystilanteilla on erityisen suuri merkitys asiakkaan oikeusturvan kannalta. Muistiolounnoksessa todetaan, että Oikeuspalveluviraston arvion mukaan mahdolliset esteellisyydet eivät lisäännä siinä määrin, että asiakkaan asiointi etäännyisi kohtuuttomaksi. SPJL pitää tätä arviota epävarmana ja liian optimistisena. Toimistojen yhdistäminen kasvattaa yksittäisen toimiston sisäistä henkilöstö- ja asiakaskantaa, mikä voi lisätä tilanteita, joissa esteellisyyksiä joudutaan tarkastelemaan aiempaa laajemmin ja joissa asiakas joudutaan ohjaamaan toiseen toimistoon.

Esteellisyyksien mahdollinen lisääntyminen tai niiden selvittämisen monimutkaistuminen vaikuttaa suoraan myös kansliahenkilöstön työhön. Sihteerit ja muu kansliahenkilöstö vastaanottavat usein asiakkaan ensimmäisen yhteydenoton, selvittävät asian perustietoja ja ohjaavat asiakasta eteenpäin. Jos esteellisyystilanteet lisääntyvät tai niiden selvittäminen monimutkaistuu, kansliahenkilöstön työmäärä kasvaa ja asiakkaiden asioiden käsittely voi viivästyä.

Oikeusapuasioissa viivästykset voivat olla asiakkaan kannalta erityisen ongelmallisia. Kyse voi olla määrääajoista, tuomioistuinkäsittelyistä, kiireellisistä oikeudellisista tarpeista tai muutoin asiakkaan elämäntilanteen kannalta olennaisista asioista. Jos asiakas joutuu esteellisyyden vuoksi asioimaan toisen toimiston kanssa, palvelu voi etäännyä sekä maantieteellisesti että organisatorisesti. Etäpalvelu ei ole kaikissa tilanteissa riittävä ratkaisu, varsinkaan jos asiakkaalla on vaikeuksia ymmärtää oikeudellista asiaansa, käyttää sähköisiä palveluja tai hoitaa asiaansa ilman henkilökohtaista tukea.

Muistiolunnonkassa todetaan, että valtaosa oikeusavun asioista, jopa 70–80 prosenttia, hoidetaan jo nyt etänä, ja että tarvittaessa oikeusavustaja voisi matkustaa tapaamaan asiakasta. SPJL katsoo, että tällainen arvio ei riitä poistamaan toimistojen määrän vähentämiseen liittyviä oikeusturvariskejä. Etäasioinnin yleisyys ei poista sitä, että osa asioista ja osa asiakkaista edellyttää henkilökohtaista tapaamista. Lisäksi oikeusavustajien lisääntyvä matkustaminen voi edelleen kuormittaa henkilöstöä ja heijastua myös kansliahenkilöstön ajanvaraus- ja järjestelytehtäviin.

SPJL pitää perusteltuina niitä aiemmassa valmistelussa esitettyjä vaihtoehtoisia malleja, joissa oikeusaputoimistojen määrä olisi suurempi ja alueet hallittavampia. Erityisesti pääkaupunkiseudun ja muiden väestökeskittymien osalta esteellisyyksien hallinta, asiakasohjauksen selkeys ja palvelun saavutettavuus puoltavat varovaisempaa ja vähemmän keskittävää ratkaisua.

SPJL katsoo, että oikeusaputoimistojen määrää, alueita ja nimiä koskevaa ehdotusta tulee arvioida uudelleen erityisesti esteellisyyksien, kansliahenkilöstön työmäärän, asiakasohjauksen ja asiakkaiden oikeusturvan näkökulmasta.

5. Ehdotus viroista, joissa edellytetään erinomaista ruotsin kielen taitoa ja hyvää suomen kielen taitoa

Kommenttinne ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Asetusluonnoksessa ehdotetaan muutoksia julkisen oikeusavustajan, talous- ja velkaneuvojan sekä yleisen edunvalvojan kielitaitovaatimuksia koskevaan sääntelyyn. Muistion mukaan niiden virkojen yhteismäärä, joissa erityisenä kelpoisuusvaatimuksena olisi erinomainen ruotsin kielen suullinen ja kirjallinen taito sekä hyvä suomen kielen suullinen ja kirjallinen taito, säilyisi ennallaan, mutta virkojen jakautuminen muutettaisiin vastaamaan uutta toimistojakoa.

SPJL pitää kielellisten oikeuksien turvaamista erittäin tärkeänä. Oikeusapu-, edunvalvonta- sekä talous- ja velkaneuvontapalveluissa asiakkaan oikeus saada palvelua omalla kielellään on olennainen osa palvelun laatua, asiakkaan oikeusturvaa ja viranomaisen luotettavuutta.

SPJL pitää lähtökohtaisesti perusteltuna, että erityisiä kielitaitovaatimuksia kohdennetaan niihin toimistoihin ja virkoihin, joissa ruotsinkielisen palvelun tarve on pysyvästi korostunut. Samalla SPJL korostaa, että kielitaitovaatimusten uudelleen kohdentamisessa on arvioitava myös henkilöstövaikutukset. Kielitaitovaatimukset eivät saa johtaa siihen, että nykyisen henkilöstön sijoittumismahdollisuudet kaventuvat kohtuuttomasti tai että henkilöstön asema heikentyy ilman asianmukaisia siirtymäjärjestelyjä.

Kansliahenkilöstön näkökulmasta on olennaista huomata, että kielellisten oikeuksien käytännön toteutuminen ei riipu yksinomaan asiantuntija- tai esihenkilöviroista. Asiakas kohtaa usein

ensimmäisenä sihteerin tai muun kansliahenkilöstöön kuuluvan virkamiehen. Jos ruotsinkielistä palvelua keskitetään tietyille toimistoille tai alueille, tämä voi lisätä niissä työskentelevän kansliahenkilöstön työmäärää ja työn vaativuutta.

SPJL katsoo, että kielellisten oikeuksien turvaaminen edellyttää riittävää henkilöstömitoitusta, selkeitä työjärjestelyjä ja kansliahenkilöstön osaamisen huomioimista. Pelkkä tiettyjen virkojen kielitaitovaatimusten määrittely ei riitä, jos käytännön asiakaspalvelussa ei ole riittävästi kielitaitoisia henkilöstöä.

Lisäksi SPJL kiinnittää huomiota saamen kielen asemaan. Vaikka nyt käsiteltävä sääntely painottuu erityisesti ruotsinkielisten palvelujen järjestämiseen, toimistorakenteen muuttuminen ja toimialueiden laajeneminen voivat vaikuttaa myös saamenkielisten asiakkaiden tosiasialliseen mahdollisuuteen saada palvelua. Saamen kieliä koskevat oikeudet eivät saa jäädä yleisten kielellisten oikeuksien yhteydessä vain muodollisesti huomioiduiksi.

SPJL katsoo, että jatkovalmistelussa tulee arvioida konkreettisesti, miten saamenkielinen palvelu järjestetään uudessa toimistorakenteessa, miten henkilöstöresurssit turvataan ja miten varmistetaan, ettei palvelu etäänny niiltä asiakkailta, joilla on oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisasiointissa.

6. Edunvalvonnan sijaistoimistot

Kommenttinne ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Asetusluonnoksessa ehdotetaan, että edunvalvonnan esteellisyystilanteissa jokaisella edunvalvontatoimistolla olisi kaksi toimistoa, joihin edunvalvojan tehtävä voidaan siirtää. Lisäksi asetuksen 9 §:n 3 momenttia muutettaisiin siten, että eräissä tilanteissa, joissa päämiehellä ei ole kotikuntaa Suomessa, palvelut antaisi Etelä-Suomen edunvalvontatoimisto.

SPJL pitää ennakoitavia sijaistusjärjestelyjä sinänsä tarpeellisina. Esteellisyystilanteiden asianmukainen ratkaiseminen on tärkeää sekä päämiehen oikeusturvan että viranomaistoiminnan luotettavuuden kannalta. Samalla SPJL korostaa, että sijaistoimintojen toimivuutta ei voida arvioida irrallaan ehdotetusta toimistorakenteesta.

Mitä suurempia edunvalvonnan toimialueita muodostetaan, sitä suurempi riski on, että sijaistoiminnot johtavat palvelun etäätymiseen, lisätyöhön ja asioiden viivästymiseen. Jos asia siirtyy esteellisyyden vuoksi toiseen toimistoon, se aiheuttaa käytännössä asiakirjaliikennettä, yhteydenpitoa, järjestelmäkirjauksia, ajanvarauksia ja asiakkaan tai päämiehen ohjaamista. Nämä tehtävät kohdistuvat merkittävästi kansliahenkilöstöön.

Edunvalvonnan asiakkaat ovat usein haavoittuvassa asemassa, ja palvelun jatkuvuudella sekä selkeydellä on heidän kannaltaan erityinen merkitys. Jos päämies tai hänen läheisensä ei hahmota, miksi asia siirtyy toiseen toimistoon tai keneen hänen tulee jatkossa olla yhteydessä, tämä voi lisätä epävarmuutta ja yhteydenottoja sekä heikentää palvelun kokemuksellista saavutettavuutta.

SPJL katsoo, että ehdotettuja sijaistoimintoja on arvioitava tarkemmin henkilöstövaikutusten, päämiesten aseman ja kansliahenkilöstön työmäärän näkökulmasta. Sijaistoimintojen käyttöönotto edellyttää selkeää ohjeistusta, toimivia asianhallintajärjestelmiä, riittävää koulutusta ja selkeää vastuunjakoa. Mikäli nämä edellytykset eivät toteudu, käytännön ongelmat kohdistuvat ensisijaisesti arjen asiakaspalvelu- ja kansliatyöhön.

SPJL katsoo lisäksi, että sijaistoimintojen tarve ja kuormittavuus olisi vähäisempi alueellisesti hallittavammassa toimistorakenteessa. Tästäkin syystä järjestöjen aiemmin esiin tuomia vaihtoehtoisia, vähemmän keskittäviä malleja tulisi arvioida uudelleen ennen asetuksen antamista.

Thurin Jesper
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL r.y.